

اک دو گلاں

”وڈی پنجابی لغت“ دی تیاری دامنہ میں نومبر ۱۹۷۳ء دی کسے تاریخ نوں بقیہیاسی، پردونہ کورہیاں مگروں ایسہ کم اک ڈاڈھے جیسے پل دے ڈھائے چڑھ کے میرے تے ناشر (سید عزیز شاہ بخاری ہورہاں) دے کلاویوں جیویں کوئی ہمیشہ ہمیش لئی نکل گیا۔۔۔ ۵۔ جنوری ۱۹۸۰ء نوں پھیر میرے سامنے اک ہور ایہو جیہا پل آن کھلوتا، جیسہ دے پاروں میں لاہور شہر دے کڑیل کلاوے وچوں نکل کے اوکاڑے آ گیا۔

جنوری ۱۹۸۵ء نوں لاہور دے اک پھیرے میں ایویں جھٹ پل واسطے شاہ ہورہاں دی دکان تے گیا، جیہڑا جھٹ پل و ہندیوں و ہندیوں بھنگلی مار کے ورہیاں جیڑا ہو گیا۔ ساڈے دوہاں وچ پنجابی لغت دی تیاری دے نال نال اردو لغت دی تیاری دا معاہدہ وی ہو گیا تے فارسی تے عربی لغتاں دی گل وی ہو گئی۔۔۔ حالانکہ ایس کوئے کارج وچ پین دی نہ تے ہن میری عمر ای سی تے نہ ای اوکاڑے وچ لاہور والیاں علمی سہولتاں تے علمی اوکھتاں ویلے مشورے دین والے بندے نظریں آؤندے سن۔۔۔ بہر حال ایسہ کم میرے ای کھاتے داسی تے میں ایس بھارے نوں سرتے چکن لئی لک بچھ لیا۔ بھادویں معاہدہ موجب ایسہ لغت دسمبر ۱۹۸۷ء تائیں مکمل ہو جانی چاہیدی سی، پر نہ ہو سکی۔ ایہدی تیاری تے ترتیب وچ میں ہُن تائیں چارہ مار دایاں۔ ایس لئی نہیں کہ میں معاہدے مگروں کسے غفلت یاں ڈھل ورتی اے، بلکہ ایس لئی کہ کم ای نہ مکن والیاں مکاں وچوں اے۔ مینوں ایسہ دے اخیر لے ورقیاں دی چھپائی تائیں ایسہ دے وچ اضافے لئی جتن کرنا پیا اے۔

ایس لغت دی پہلی جلد صرف ایس کارن پہلی اے جے کتابت دے ماہراں چھیاں ورہیاں وچ مسماں اپنے کو صفحے ای کتابت کیتے نہیں۔ کتاباں وچوں کوئی تے آپ نس گیا تے کسے نوں میری خوش نظری نے جواب دے دتا۔ اِنج ایسہ پہلی جلد بن گئی تے بعد لا مسودہ اسماں کمپیوٹر دے مونہہ نوں لا دتا۔ جیسے نس گئے تے نسائے گئے کتاباں دی کجھ نہ کجھ تھاں میرے من وچ ضرور بنا دتی اے، کیوں جے کمپیوٹر دے اپنے کچھ نخرے میں جیہناں نال تنگن ”پھسی دا پھکن کسہ“ والی گل اے۔ پھیر وی ۱۹۹۵ء دے اخیر توڑی توقع سی جے ایہدیاں اگلیاں دوویں جلدوں انشاء اللہ چھپ جان گیان تے کتابت ہو گیاں ردیفوں والی ایس جلد تے اگلیاں ردیفوں دی کمپوزنگ تے چھپائی مگروں ہون والے اضافے وی صمیمے دی شکل وچ تیجی جلد دے اخیر تے چھپ جان گے۔ پر لغت پسر گئی تے ۲۰۰۲ء وچ چھپ رہی اے۔

لغت دی تیاری لئی میں ہُن تائیں چھیاں تقریباً ساریاں پنجابی لغتاں تے اردو، فارسی، عربی، سندھی، ہندی، میراٹھی تے انگریزی دیاں بعضیاں لغتاں کوں مدد حاصل کیتی اے۔۔۔ پنجابی دیاں مختلف بولٹیاں دیاں لغتاں توں علاوہ عربی تے گرمکھی رسم الخط وچ چھیاں لغتاں وی ایہناں وچ شامل نہیں۔۔۔ لغتاں توں ہٹ کے جُھارتاں، اکھاناں تے قواعد وغیرہ دیاں کتاباں وی میرے سامنے رہیاں نہیں۔ بوہت ساریاں پرانیاں تے نویں نظم تے نثر دیاں کتاباں وچوں لفظ تے محاورے لے نہیں۔۔۔ رحیم یار خاں، بہاولپور توں پشاور تائیں مختلف شہراں دے وسنیک جنماں بیلیاں دے راہیں او تھے دے خاص لفظاں، محاوریاں تے اکھاناں دیاں فرستاں وی منگوائیاں نہیں۔ آپوں وی بوہت سارے شہراں گراواں دے پنہ مارے نہیں۔ سفر کردیاں اک دو جے نال کھہڑ دیاں آپس وچ گپیاں مار دیاں پرہیا وچ بحث دیاں تے دکاناں

توں سودا خریدیاں لوکاں نوں گوہ نال سُن سُن کے ہتھیں آون والے لفظ تے محاورے اوسے پیر تے ای لکھ لیندا رہیاں تے پھیر شراں تے پنڈاں تھواواں دے مختلف پیشہ وراں کول جا جا کے یاں اوہناں وچ رہن والے یاں رہ چکے لوکاں کولوں اوہناں دی خاص لفظی تے محاورے وی کٹھے کیتے تے اے وی ایسو کار مزاج بنی ہوئی اے۔ اِنج گلد اے جے تے جلد اِن چھن گروں وی طبع نے ایسے کھڈے لگیاں رہناں ایس کیوں جے پنجابی لفظاں دی فصل دے کھلا رپارتے جھاڑ دا کوئی اوڑ چھوڑ ای نہیں دسد ا۔۔۔ کوئی بنا چھنا ای نہیں وکھالی دیندا۔۔۔ ایس بولھ وچ وادھا صدیاں تائیں ہندا رہوے گا، کیوں جے اُدی مردمانو ہر دھرتی دی لکھ جمدی ای رہندی اے، جیہڑے اوڑاں سوڑاں دی پروا کیتیوں بنا ایسو جیسے کماں کاجاں وچ من مار دے لگے جانڈے نیں تاں جے آون والیاں نساں دا پنڈھ سکھلے توں سکھلا ہندا جاوے۔

مختلف زباناں دیاں دیس تے بدیس وچ چھن والیاں لختاں دے وتیرے نوں میں چنگی ریت وچارن تے گولن توں بعد اوہناں دیاں بعضیاں گلاں نوں تیا گیا اے۔ اپنا یاں گمیاں گلاں وچوں دوجیاں زباناں دے ایسے لفظ، جیہڑے پنجابی زبان وچ عام ورتیندے نیں، سارے تے نہیں، پر بوہت سارے لفظ لے لے نیں۔ خاص کر جیہڑے پنجابی بول چال وچ عام نیں، محاوریاں تے اکھاناں وچ آوندے نیں۔ ایسے طرح گرامروی دتن کاری گوچے جے کجھ گروں اوہناں کولوں لے نیں۔۔۔۔۔ تیا گیاں گلاں وچوں گال منڈے والے لفظ تے گندے ننگے محاورے بڑھوں شامل نہیں کیتے۔ جیکر آٹے وچ لونوں وی گھٹ اجیہا کوئی لفظ یاں محاورہ کدھرے آیا وی ہووے گا تے اوہ ستر اوں تے سترے معیناں نال آیا دے گا۔

بعضیاں لفظاں دے اصلے بارے وی کدھرے کدھرے کوئی گل دتن دی کوشش وی کیتی گئی اے، پر میری ایسہ کوشش پھرتے لیک والی گل نہیں۔ ایہدے تے کیتے ہر اختلاف نوں میں ہمدے متھے قبول کراں گا۔ کیوں جے حیاتی وچ ہر اختلاف میں ایسے بھاوی لیا اے تے ڈھیر فائدے حاصل کیتے نیں۔ مینوں ایسہ ضرور ہر کھ رہوے گا جے ہڈاں پیراں دے ساتھ چھڈن پاروں ہو ر ہزاراں سینکڑیاں لفظاں دے اصلے بارے اپنی رائے تہاڈے سامنے نہیں رکھ سکیا، نہیں تے ایسہ گل وی ہو ر اگانہ ٹردی کیوں جے علمی گلاں اگانہ ٹردیاں نوں ای بھاگ لگدے نیں۔

لفظاں نال لکھیاں ہوئیاں (ادھوریاں پدھوریاں) زباناں بارے وی میں ایسہ کہنا چاہواں گا جے میں اپنے آپ نوں ایس حیثیت وچ کدے وی نہیں دیکھیا جے کسے لفظ نوں وی کسے خاص زبان نال ہک ڈاھ کے جوڑ سکاں۔۔۔۔۔ ”سیو“ فارسی دا لفظ اے یاں پنجابی دا۔۔۔۔۔ ایسہ ”سیب“ یاں ”سیب“ توں بنیا اے کہ ”سیب“ یاں سیب ایہدے توں بنے نیں۔ کوئی گل وی یقین دے سرتے نہیں رکھی جاسکدی۔ ایس گل بارے اے میرے کول کوئی دلیل یاں سند نہیں۔ میں تے فرہنگ عمید دی گل اپنالئی اے دوجیاں بوہت ساریاں لفظاں بارے وی جو پہلیاں لختاں نے لکھیا اے، میں وی بوہتی اوسے نوں ترجیح دتی اے، پر ذرا کھلیں اکھیں ایسے کر کے کدھرے کدھرے اختلاف وی نظر آوے گا۔ مینوں افسوس اے کہ پہلیاں ڈونہ چونہ روپاں گروں ای میں کجھ ہو روں ٹرن جو گا ہو یا کیوں جے ایس توں اگدوں میرا دھیان ای ایدھر نہیں گیا۔ ایسہ ٹھیک اے جے ”غیب“ تے ”غرض“ نوں میں وی عربی لفظ ای لکھتاں، پر ”عیسی“ تے ”غرضی“ نوں میں عربی زبان دے کھاتے وچ پانا مناسب نہیں سمجھیا تے نہ ای ایسو جیسے لفظاں لئی کوئی نوں علامت دی بھال کر سکیاں۔۔۔ ایسہ دکھری گل اے جے میرے کولوں ایس عمل وچ اکسارتا نہیں رہ سکی۔ ساہواں نے ساتھ دیتا تے ہو ر کئی طرح دیاں غلطیاں دیاں درستیاں دے نال نال ایس بھل نوں وی اگلی چھپائی ویلے ٹھیک کردین دی پوری کوشش کراں گاتے کجھ ہو ر پابندیاں دا پاس وی۔

ہر پتی دے سرتے تے ”الف“ توں ”سی“ تائیں کسے وی حرف بارے میں کوئی وی گل جان بھجھ کے نہیں لکھی۔ میں ایہناں بارے

اصل وچ زبیاں رواجی گلاں ای نہیں لکھتا چاہندا اسان، ایس لئی جدوں میں ”الف“ بارے لکھن بیٹھتے گل لئی ہو گئی، جیوں پاروں میں ایہہ فیصلہ کیتا جے میں ایہہ ساریاں گلاں اُردو وچ ”حروف کی حکایت“ ناں دی کتاب وچ ای لکھاں تاں جے اوہدے وچ پنجابی، اردو، ہندی، فارسی، ترکی تے عربی زباناں دے حوالے ناں ہُن تائیں دے حرفاں توں حاصل کیتے فائدے، اوہناں بارے بنائے گئے اصولاں تے اوہناں ناں ہون والے سلوک دیاں گلاں توں علاوہ اوہ ساری گل کتھ وی لکھ دیاں جیہدے بیان کرن دی تھوڑی بوہت توفیق اللہ مینوں عطا کیتی اے۔

پچھلے پنجھیاں تیاں ورھیاں توں پنجابی اِلاء دے حوالے ناں دھرتے وادھیاں دی اک بڑی ای تکلیف دہ کمائی بنی اے۔ ہر لکھاری نے جیوں چاہیا اے لفظاں نوں پیا لکھیا اے۔ کجھناں تے اڑی کیتی ہوئی تے کجھناں کدی گوہ وچار کرن دی لوڑ ای محسوس نہیں کیتی۔ ایس وگاڑ وچ خبرے میں دی حصے دار ہوواں، پر کسے اڑی پاروں نہیں تے نہ ای گوہ وچاری دی عادت توں وانبجیاں ہون دے کارن میریاں بھلاں دا موجب بعضیاں لفظاں دے اصلے دا پتا نہ لگن اے یاں پھیر اوہناں وچ رلے والی گنجھل نہ کھلھ سکن اے۔ میریاں پنجابی لکھتاں گواہ نہیں جے میں اپنیاں غلطیاں دی درستی ول دا پندھ بڑی تیزی ناں وڈھیا اے۔ خود ایہہ لغت وی اخیر تک میری ایس گل دی شاہدی دیدی رہوے گی میں ایہدی ساری کمائی وی کسے وکھری کتاب وچ یاں کسے مضمون راہیں ضرور لکھنا اپنا فرض سمجھتاں۔

زیر، زیر تے پیش بارے ایہہ گل دس گوجھی اے کہ لغت وچ صرف لفظاں دیاں زیریاں تے پیشاں لاؤن دی خاص کر کوشش کیتی گئی اے، سوائے اوہناں لفظاں دے، جیہناں دا تلفظ زیر تے پیش ناں یعنی دوہاں حرکتاں ناں پرچلت اے، جیوں ”سٹن“ (ڈیگن) بعضیاں وچ ”س“ تھلے زیر ناں ”سٹن“ تے بعضیاں وچ ”س“ اُتے پیش ناں ”سٹن“ بولیا جاندا اے سگوں بعضے ”س“ اُتے زیر ناں ”سٹن“ بولدے نیں۔ چکن (اٹھاون) دونہہ طرح بولیا جاندا اے، یعنی ”چ“ دی زیر ناں وی تے ”چ“ دی پیش ناں وی۔۔۔ ایس کر کے ایہو جیسے لفظاں تے زیر اں پیشاں نہیں لائیاں گئیاں جے کدھرے لائیاں نیں تے (گل دے معلوم ہون دی حد تک) ناں ایہہ وی دس دتا گیا اے کہ ایہناں لفظاں نوں اِنج دی بولیا جاندا اے۔۔۔۔ جتھوں تائیں زبردی گل اے، لفظاں دے پہلے حرفاں اُتے بالکل نہیں لائی گئی، ابدتہ وچکار جتھے کتے وی ضروری سمجھی اے، اوتھے لادتی گئی اے۔ ایس کر کے جیہڑے لفظ دا پہلا حرف کسے وی حرف توں خالی اے، اوہدے اُتے زیر سمجھی جاوے تے بعضے لفظاں نوں اختلافی تلفظ دے کھاتے دا جان کے اپنا رواجی وطیرہ اختیار کر لیا جاوے۔

زیر بارے اک ہور کرن والی ضروری گل ایہہ ہے کہ اوہ لفظ جیہناں دا دو جالفظ جمول آواز والی ”ے“ یاں جمول آواز والی ”و“ ناں بولیا جاندا اے، اوس لفظ دے پہلے حرف تے زیر لائیوں بنا گل نہیں بڈی، ایسے لئی اوہدے اُتے زیر ضرور لائی اے۔ جیوں: جمول ”ے“ والے ایہو جیسے لفظ:

بھین، بھیر، کیر، چیرا وغیرہ

تے جمول ”و“ والے لفظاں وچوں:

بھور، پھوڑ، بھون، جھولا وغیرہ

مخاوریاں تے اکھاناں وچ تہانوں کجھ لفظ = () دی علامت وچ لکھے ہوئے وی ملن گے۔ ایہہ لفظ اپنے توں پہلاں آؤن والے اک یاں دونہہ لفظاں دے متبادل نیں، جیہڑے عموماً لفظاں دے فرق ناں اِنج دی بولے جاندا نیں۔ ایس لئی مخاورے یاں اکھان نوں اک دونہہ لفظاں دے اڈ ہون پاروں دوبارہ لکھن دی تھاں، وڈیاں بریکٹاں وچ لکھ کے اوس توں پہلاں مساوی دی علامت (=) بنا دتی اے تاں جے سمجھن وچ سہولت رہوے۔

لغت دی تیار دی دے سلسلے وچ بیٹے ہوئے انیاں ویساں ورھیاں دی بھج نئس دی وار تاوی ایس دینا چے دے وگنتوں باہری اے، ایس لئی میں ایسوں اپنی اُردو آپ جتی ”یہ تیری داستاں بھی ہے“ وچ شامل کرن دار ارادہ کیتا اے، بھادیس ایسہ ڈکھ داستاں اے تے بھادیس شکھ سرتی۔۔۔۔۔ بہر حال ایسہ میری آپ جتی دا حق بند اے۔

میرا ہتھ وناؤن والیاں دے ناواں دی فہرست کوئی چھوٹی نہیں۔ بہر حال ایس ویلے چھتے آؤن والے ناں دی شکر یے نال الفیائی ترتیب موجب لکھ رہیاں تے رہ گئے ناواں اگے نموشی دا اظہار کرتاں:-

آزاد کشمیر : ڈاکٹر صابر آفاقی، ڈاکٹر غلام حسین انظر

اوکاڑا : پروفیسر ابوالعجاز حفیظ صدیقی، پروفیسر امجد علی شاکر (بھیر پور) امجد علی امجد، انور ملک، جاوید اختر مانو (۲-۱۳ ایل)، ختور نجی،

فضل احمد خسرو، قمر جازی، ڈاکٹر محمد طارق قمری، ملک محمد شہباز بھٹی (۳۰-۳۳ آر)، پروفیسر مرزا معین الدین، ملک اصغر علی

نفیم بھٹی ایڈیٹیشنل جج، ملک منظور حسین عابد، لالہ (۳۰-۳۳ آر)، پروفیسر ندیم اشرف جامی، میرے گھر آئی تے میرے دھیاں پتر

ایبٹ آباد : ایوب صابر، سلطان سکون (کیمال)

بُورے والا : علی محمد ملوک، کلیم شہزاد، محمد حنیف صوفی

بہاولپور : اسلم قریشی، پروفیسر دلدادہ کلانچوی، فدائے اطہر، پروفیسر قاسم جلال، محمد بشیر احمد ظامی بہاولپوری مرحوم

پشاور : پروفیسر خاطر غزنوی، زید۔ آئی۔ اطہر، ش۔ شوکت، صابر حسین امداد، مختار علی نیر

جہلم : جوگی، جملی، طرب صدیقی

خوشاب : خان محمد ملک، ملک شاہسوار علی ناصر

ڈیرا غازی خان : اعجاز ڈیروی، جشید کمر رسولپوری، سلیم احسن

راولپنڈی : پروفیسر اکبر جمیدی، میجر عبدالکریم خاں مرحوم، محمد منشاء یاد

رحیم یار خاں : قیس فریدی (خانپور) ممتاز حیدر ڈاہر (بھٹاواہن)

ساہیوال : سید احسن شیرازی مرحوم (۲-۱۱۰ ایل عباس پور)، اے۔ ڈی۔ اعجاز، حافظ عبدالرحمن انجم، پروفیسر عبدالرزاق شاہد

شیخوپورہ : مقصود ناصر چودھری، نقش ہاشمی (مرید کے)

فیصل آباد : ناصر چشتی (تاندلیانوالا) پروفیسر ڈاکٹر ریاض مجید، پروفیسر ڈاکٹر سعیدہ رشتم، صائم چشتی مرحوم

گجرات : پروفیسر شریف کنجہای

گوجرانوالا : غلام مصطفیٰ بھل، تنویر بخاری (کڑیال کلاں)

لاہور : ڈاکٹر سید اختر حسین اختر، ارشاد احمد پنجابی مرحوم، بشیر منڈر مرحوم، راجا رسالو، زاہد حسین انجم، ساقی گجراتی، ڈاکٹر سر فراز

حسین قاضی مرحوم، پروفیسر ڈاکٹر شہباز ملک، عبدالکریم قدسی، عین الحق فرید کوئی مرحوم، پروفیسر ڈاکٹر محمد اسلم رانا مرحوم،

پروفیسر ڈاکٹر محمد صادق جنجوعہ، مشتاق احمد چودھری ایڈووکیٹ، پروفیسر مرزا مقبول بیگ بدخشان، مختار زریں، خالد ہمایوں، ظہیر

احمد شفیق تے شاہین کرامت علی

مظفر گڑھ : پروفیسر سجاد حیدر پرویز

ملتان : ڈاکٹر مہر عبدالحق، پروفیسر شوکت مغل، پروفیسر محمد منشاء سلیمی مرحوم

ایسٹاں وچوں بوہتیاں نے تے میرے نال بھرواں قلمی تعاون کیتا اے۔ کارڈاں دی تیاری ویلے ساقی گجراتی، عبدالکریم قدسی، ڈاکٹر محمد صادق جنجوعہ تے پروفیسر مرزا معین الدین ہوراں خاص کر میرے واسطے کھیچل کیتی۔۔۔ بعضیاں نے علمی گجھلاں دے حل وچ مدد کیتی، کجھناں کولوں مفید مشوریاں توں علاوہ، میں اوہناں دیاں کتاباں توں وی رجواں فائدہ حاصل کیتا اے۔ محمد یونس دا شکر یہ ادا نہ کرنا بڑی زیادتی ہووے گی کیوں جے تہاڑے ٹیکر اپڑن والیاں ۲ جلداں جیہڑیاں کہ کمپیوٹر تے کمپوز ہوئیاں نیں اوہ محمد یونس نے کمپوز کیتیاں نیں تے اوہ کتاباں واگر میدان چھڈ کے نہیں نسا۔۔۔ میں ایسٹاں بھناں دا اک واری پھیر شکر یہ ادا کرناں تے ایسٹاں لئی ڈھیر دعاواں کرناں۔

میرے شکر یے دے بھنڈار وچ میرے نال پیار کرن والے تے میرے لئی دعاواں کرن والے انگ ساک، جن بیلے تے کئی دیکھے تے ان دیکھے چہرے وی شامل نیں۔ میں اپنے اٹھویں جماعت دے استاد تے رہنما محمومی قریشی ظہور الحق شاہ صاحب (کوٹ عبدالرحمن) سیٹلائٹ ٹاؤن جھنگ، جیہڑے ۵ مارچ ۱۹۹۶ء نوں ۳۔ وجے سہ پہر، ہمیش ہمیش لئی اپنیاں سوچاں بھریاں گلاں تے پیار بھریاں نصیحتاں کولوں صحرا دے رکھ واگلوں غماں دے ڈونگھے ویسٹاں دے سپرد کر گئے نیں دا وی ممنوں آں، جیہناں نوں لمبیاں تقریباً چہینتالی ورھے بیت گئے نیں۔ پر اوہ اج وی دل نوں کھدی یاد راہیں میری راہنمائی فرماندے رہندے نیں۔۔۔۔ ایسے طرح محترم پروفیسر ڈاکٹر عرش صدیقی (ملتان) (۱) تے پروفیسر جیلانی کامران (لاہور) تے اپنیاں بھیناں بھراواں دا وی شکر گزار آں، جیہناں دیاں دعاواں تے حوصلے میری کنڈ پکھے رہندے نیں۔۔۔۔۔ اخیر تے رجویں آسرے تے دعاواں دین والے ماں پپو دا وی ڈھیر سارا شکر گزار آں، جیہناں دی ہلا شیری پاروں میرا ماندہ جش کدی ہمت نہ ہاریا۔۔۔۔۔ مینوں ایس گل دا عمر بھر ہر کہہ رہوے گا کیوں جے ایس لغت نوں چھپی ہوئی دیکھیوں بنا ای، اوہ دوویں ۱۹۹۱ء دے ورھے، اپنیاں ساریاں آسریاں سنے ایس دنیا توں کنڈ کر گئے۔ اوہناں مگروں ۱۲ اگست ۱۹۹۹ء نوں میرے توں نکا بھرا اچانک ماہیاں نال جا ملیا تے پھیر ۲۰۰۱ء دی وڈی عید دے دو جے دن میری وڈی بھین جیہنے پچپن توں میری ادبی زندگی نوں ڈھیر ہلا شیریاں دے کے ایتھوں تیک اپڑایا اے، اوہ وی اپنے وڈ وڈیریاں کول ٹر گئی۔ اللہ ایسٹاں ساریاں نوں اپنیاں جنتاں وچ واشنا بھریاں تھواں دیوے۔ آمین۔

فقط
اقبال صلاح الدین

۱۔ اہمہ محترم بھرا ۱۹۹۷ء نوں دل دے روگ ہتھوں اللہ نوں پیارے ہو گئے

علامتوں

ایس لغت وچ لفظاں دے بعد آون والیاں بریکٹاں وچ پہلوں متعلقہ زباناں دا اختصاری نال دسیا گیا اے تے قواعد بارے اوہناں زباناں دیاں بنائیاں گئیاں مختصر علامتوں دا کھیٹرا ہیشاں کر دتا اے، جیہناں زباناں دے لفظ شامل کیتے گئے نیں۔

پنجابی زبان دی اختصاری علامت ”پ“ دی ورتوں بعد وچ چھڑ دتی گئی سی، ایس لئی جیہناں لفظاں نوں پنجابی لفظ متھ لیا گیا اے، اوہناں نال پنجابی دی علامت یعنی ”پ“ دا لکھنا غیر ضروری گل لگدی اے، بھادیس اوہ کسے دی زبان وچوں پنجابی دا روپ دھار چکے نیں تے بھادیس اسیں آپ اوہناں نوں پنجابی بانا پوا دتا اے --- رہے محاورے تے اوہ سارے دے سارے بہر حال پنجابی ای سمجھے جانے چاہیدے نیں۔ بھادیس اوہ دوجی کسے زبان دے لفظاں نال ای مل کے کیوں نہ بنے ہوں۔

افریقا	:	افریقا	:	سندھی
انگ	:	انگریزی	:	عربی
پر	:	پرنگالی	:	عبرانی
ت	:	ترکی	:	فارسی
ج	:	جاپانی	:	فرانسیسی
جر	:	جرمنی	:	گجرات کاٹھیاواڑی
ڑو	:	ڑوسی	:	لاطینی
س	:	سنسکرت	:	ہندی